

Forlisområdet

(...) (...) (...)

Så var letinga i gang igjen. Med like magert resultat som før. Den ble avslutta 5. oktober. Kommisjonen gikk i gang med å skrive sin sluttrapport. ¹

Ført langs bunnen

Men før den rekker å skrive ferdig kommer det som kan være et gjennombrudd. Vi er i mørketida og er kommet til 2. desember. Kliptind, ei beskjeden ei fiskeskøyte av gammelsorten, med et lite styrhus atte og lugarkappe framme, lyktes på slump der alskens teknologi og massiv leteinnsats hadde kommet til kort. Et stor aluminumsflak på omlag 1 gange 4 meter kom til syne da de halte inn snurrevadnota. Flaket ble tatt opp på kai i Steinfjorden. Der var det mange som kjente Utvik-Senior godt og kunne slå fast at flaket kom fra dekket framme på trålbakken. Det var det første funnet fra forskipet. Funnet ble gjort godt nord av forventet kurslinje for Utvik-Senior inn mot Steinfjorden. Området var avsøkt tidligere med sidesøkende sonar.

Kommisjonsleder Fulglestad tar kontakt med Justisdepartementet og får penger til ny leting. Marinen stiller opp på nytt med kystvaktfartøyet Møgsterfjord med sidesøkende sonar og dykkerskipet *Draug* i beredskap om interessante registreringer skulle bli gjort. *Kliptind* får på ny ei metallplate i nota. Ei mindre plate denne gangen. Og dykkerne fra *Draug* plukker opp et sikringsskap, en garnvase med en garnstopper, en del av ei innredningsplate fra vaskerommet, enda en del av dekket på framme på trålerbakken og en rund bordskåner i respatex fra messa.

Kommisjonen konkluderer «at enkelte av delene med sikkerhet stammer fra «Utvik Senior, men at alle er ført til Bøgrunnen langs bunnen.» «Det vises ved slitasje på delene». Den kan igjen ta fatt på å fullfører rapporten for offentliggjøring. Funnet forstyrrer ikke det den har kommet fram til.

(...) (...) (....)

I mai 1979 kommer neste funn. «Utvik-Senior lokalisert?», spør overskrifta i Nordlys. Nybrenningen fra Senjahopen fikk opp garnbruk i snurrvadnota med innfiltra deler fra hovedsenderen til Utvik-Senior, med mikrofon og kabler, dessuten rør til radiatoranlegget, et stykke gelender og del plankerester. Nok en gang i samme område som Kliptind gjorde første funn. ²

At alle delene var funnet i et nokså konsentrert område kunne tyde på at forlisområdet ikke var langt unna. Hadde avstanden til forlisområdet vært stor ville antakeligvis spredninga vært større.

Remotely operated vehicle (ROV)

Det var ei oppmuntring for de etterlatte. De tok fatt på å reise midler til å gjennomføre ei leting i egen regi. Karstein satt i fylkestinget for Arbeiderpartiet og brukte sine kontakter for det var verdt. Under årsmøtet i Troms Arbeiderparti fikk han

---

¹ Se Alf R. Jakobsen, Forlis, for en detaljert gjennomgang av leitinga fram til august 1979.

² Fra Nettstedet Utvik-Senior 04.08.2002: «Vrakdeler opp med Fiskeredskaper»

snakke med Reilulf Steen. Snart kom meldinga om at Justisdepartementet hadde bevilget 180 000 kr.³ En innsamlingsaksjon ga 113 000 kr⁴. Den som ga mest var ei mor som sjøl hadde mista sønnen sin på havet.⁵ Nå var de i posisjon til å leie det avanserte utstyret Sigmund Fredriksen hadde etterlyst, som nettopp var blitt tatt i bruk Nordsjøen; - en fjernstyrt undervannsfarkost med kamera, en ROV (remotely operated vehicle). Redningsselskapet stilte med redningsskøyta Paul Johannesen som operasjonsplattform.

ROVén blir sendt opp med fly fra Bergen. Det er selskapet BENNEX som var hyrt inn. Det fulgte med to mann som skulle ta styre farkosten og sørge for registrering av funn på videotape. For de etterlatte var Ole Hay og Karstein Fredriksen ledere av operasjonen og pekte ut leteområdet. Ole Hay er far til Kurt Hay som var medeier i Utvik Senior. Ole Hay var landmann for Utvik Senior. Det vil si at han tok vare på og vedlikeholdt utstyr og fiskeredskaper. Han tilbrakte timer på telefonen med å organisere og med å skaffe penger. Karstein var med ombord på Paul Johannesen.

De var velsignet med godt vær. Allerede på slutten av første dag begynte de å finne vrakdeler. Men det var lette deler som kunne ha flyttet seg med strømmen. På den sjuende dagen finner «de tyngre gjenstander som ikke driver med vind og sjø», forteller rapporten fra Bennex. De forstår at de begynner å nærme seg forlisstedet. De går systematisk fram. Ankrer opp og søker så langt kabelen på undervannsfarkosten rekker, før de går til neste posisjon og dropper ankeret på nytt.

Lukekarmen

Den tiende dagen slipper de ankeret på vestsida av det som står oppført på kartet som Indre Vesterbåen. En båe er ei grunne. Men hvorfor dette området har fått et slikt navnet kan være vanskelig å forstå. Havbunnen hever seg bare et par-tre meter fra havsletta omkring. Djupna er 35 meter. **Her finner de fronten på styrhuset. Den er splitta i to midt mellom Utvik og Senior. Det er halvdelen på babord side som ligger der flatt på bunnen.** ROVén styres helt inn til og kameraet snuser på bokstavene S N I O R. E'en er borte. **Så like i nærheten dukker den solide og tunge lukekarmen opp. Den har hørt hjemme midt i båten. Nå ligger den for seg sjøl på bunnen sterkt deformert. Slått inn på styrbord side.**

Dette er notert i Bennex-rapporten: «Hver kveld når vi kom til land, ble dagens funn avspilt og diskutert. Etter fredagens funn av lukekarmen og brofronten tok aksjonsledelsen avgjørelsen om at søkene skulle avblåses, da man anså det som lite sannsynlig at noen større og mer forklarende deler ville blir funnet».

Budsjettet var også oppbrukt. Bennex hadde hadde lagt inn ett par dagers gratis leting for å få det til å gå i hop. Det kunne være håp om nye bevilgninger, men det var usikkert. Den siste dagen hadde det vært problemer med overføringa av bilde og det var flimring på det som kom på tape. En ventil hadde blitt slått inn og det hadde sprøytet sjøvann inn i kontrollrommet. Utstyret ble pakket og sendt til Bergen.

Da regnskapet ble endelig oppgjort sto aksjonen igjen med et udekket underskudd på 65000 kr. En runde til med bønn om hjelp fra ulike private og offentlige instanser måtte til.

---

³ Fra Forlis, Alf R. Jakobsen. Seinere ble det bevilget 40 000 kr til. Nordlys 5. oktober 1979

⁴ Nordlys 5. oktober 1979. Nordlys hadde hjulpet de etterlatte å organisere innsamlinga

⁵ Fra manuset til teaterstykke om Utvik-Senior ved gruppa Rimfrost. Tekst: Nina Wester

Jeg var tidlig i kontakt Svein Moldeskred som den gang jobba for Bennex, og som var teknisk ansvarlig for søket. Det var han som hadde ført rapporten i penna. Jeg gjorde et intervju med han for Nettstedet Utvik Senior. **”Når lukekarmen lå der og lyste i mot alle som så den, så skapte den erkjennelse om at det ikke var noe hovedvrak, – ikke noen plass man kunne gå inn og lete etter omkomne. Og det var noe av hensikten til de etterlatte. Det var for dem en tung erkjennelse,”** mintes Moldeskred.⁶

”Det var ingen av de som var involvert den gang som hadde den minste tiltro til den granskinga som var gjort. **Med funnet av lukekarmen hadde vi det beviset vi trengte. Da gikk lufta ut av behovet for å hente noe mer”.**

Var de overbevist om at de hadde funnet forlisstedet? «Helt klart, ja i aller høyest grad. Når vi ser lukekarmen - vi har sett rorhusfronten, vi har sett radarantenna og startluftflaska - så kunne vi si umiddelbart at dette var området hvor båten var gått ned. Og grunnene var langt unna. Det var åpenbart at det ikke kunne være snakk om grunnstøting.”

Moldeskred hadde ikke bare en overbevisning om hva forlisårsaken ikke var: «Da jeg fikk se lukekarmen så demret det. Det måtte ha vært en kollisjon. Bare en skarp baug kunne nådd inn til lukekarmen, slått den løs og maltraktert den slik vi fant den”.

Bergens Arbeiderblad brakte bilder av en hjemvendt Moldeskred og ROVén med overskrifta: ”Bergensere fant Utvik Senior”. Jeg spurte: «Så det var korrekt?»

”Vi var to bergensere som var med, det er riktig. Men for all del, det var de pårørende som sto bak søket og som også sørget for finansiering. Det var de som står å takke for at forlisstedet ble funnet. Uten at de pårørende hadde vært så pågående, og uten en slik ildsjel som Ole Hay i spissen, hadde det ikke vært gjennomført.”

Også skipperen på redningsskøyta som hadde vært plattform for søket, John Rønneberg, var overbevist om at forlisområdet nå var lokalisert: «Det har vært mange antakelser og gjetninger om hvor og hvordan Utvik Senior forsvant, og det som har bommet mest er undersøkelseskommissjonen ser det ut til.»⁷ Rønneberg så nå helt bort fra at forliset kunne skyldes feilnavigering.⁸ Også han hadde en formening om forlisårsak. Han stilte seg svært tvilende til at en brottsjø kan ha forårsaket forliset: «Jeg vil ikke si annet enn at jeg er overbevist om at fiskeskøyta ble pårent av et annet fartøy»

Fiskerlaget i Gryllefjord samla på nytt til møte. I slutten av november ble det vist et redigert opptak av funnene i Bennex-søket. «Ca 70 fiskere var til stede på filmfremvisningen og ingen er i tvil om fiskebåttragedien i fjor må skyldes andre ting enn det ulykkeskommissjonen kom fram til», skriver VG. Igjen er det Sigmund Fredriksen som er talsmann. Nå som i posisjonen som leder for det lokale fiskarlaget.«Vi er overbevist om at Utvik Senior gikk ned på det stedet lukekarmen og luftflaska ligger, og det er for oss en overbevisende dokumentasjon på at båten enten eksploderte eller kolliderte».

Forlisområdet?

---

⁶ «Det man har ønska var jo at man skulle finne dem og få dem heim i jorda så man i det minste hadde ei grav å få lov å pynte. Men dessverre, vi fekk ikkje det heller», sa Karstein i NRK-dokumentaren, Ni mann savna på havet, fra 1979.

⁷ Troms Folkeblad, 18. august 1979.

⁸ VG, 18 august 1979

Som vedlegg til Bennex sin rapport fra søket lå det ei liste over vrakdelene som var funnet. Jeg gravde meg ned i denne lista. Spørsmålet var: Hadde man påvist forlisområdet? Var det virkelig bevist hinsides en hver rimelig tvil at Utvik Senior hadde gått ned der lukekarm, startluftflaske og halve rorhusfronten var funnet? «Ført dit langs bunnen», hadde kommisjonen sagt om aluminiumsplata som Kliptind året før hadde fått opp med snurrevadnota.

De mulige innvendingene var disse: Vrakdelene kunne ha flytta seg enkeltvis med strømmen. De tyngste vrakdelene kunne ha vært forbundet med treverk som ville gitt en viss oppdrift og så hadde de skilt seg fra treverket når dette hadde gått i oppløsning. Eller: Hovedvraket hadde flytta seg som en enhet langs bunnen til funnstedet ved Indre Vesterbåen og så gått i oppløsning der.

Jeg kom fram til at ingen av delene kunne være mulig. Det var først fremst hvor vrakdelene kom fra på båten, men også form og tyngde, som lå bak denne konklusjonen. Og man måtte se på alle vrakdeler som var funnet. Også de som drev i land første dagen etter forliset.

Det var spørsmålet om forlisårsak som her var på spill. Var forlisområdet påvist i reint og åpent farvann måtte begge de årsaker kommisjonen hadde holdt for sannsynlig avvises. Båtene hadde ikke blitt knust i fallene. Det var ikke feilnavigering. Den hadde heller ikke kantra og drevet inn i fallene.

Vrakdelene fra Bennex-funnet kom fra hele skipet. Fra aktermasta, via rorhustaket til inne i rorhuset. Fra det indre av skipet; nede fra bunnen i motorrom, fra byssa, messa og lugarer. Fra dekket og rekka. Fra framme på skipet ved inngangen til trålerbakken. Radarantenna hørte hjemme på rorhustaket. Livbåten hang i davitene på babord side av rorhuset. Deler fra livbåten var strødd utover på bunnen i nærheten av lukekarmen. En davit, som livbåten hadde vært hengt opp i, var funnet. Den var knekt. Det var kun fra helt framme på baugen det ikke var funnet vrakdeler.

Første dag etter forliset var store deler av akterskipet drevet i land, inkludert bærebjelker som lå innunder rorhuset. I en av bjelkene satt nederste del metallplata i front av rorhuset fast. Nesten hele akterdekket var flekket av skroget i ett flak. Man fant deler av en benk fra bestikkugaren. Bestikkugaren ligger oppe bakerst i rorhuset. Man fant også kartskuffer som hørte hjemme i benken. Akterspeilet og diverse tredeler fra livbåten ble funnet ved Flatneset inne i Bergsfjorden. Del av veggen inn til maskinrommet var kommet i land. Det var også døra inn til maskinrommet. Stag til aktermasta med VHF-antenna ble funnet i garnvasen som hang fast i blåsene.

I en tidlig oversikt fra kommisjonens formann Fuglestad over vrakdeler står det at stort vrakflak med, 30 fot langt, fra aktre styrbord side med kjøll og spant var funnet i området ved Erntøya ytterst i Bergsfjorden⁹. Vrakdelen er slept inn til Gryllefjord, noterer Fuglestad.

---

⁹ Lista - dater 13. mars 78 - ble oversendt Forsvarskommando Nord Norge på grunn av deres medvirkning i letinga. Jeg har kopi derfra. Vrakdelen er beskrevet i Nordlys 22. februar. Også her kommer det fram at den er «30 fot lang, består av aktre styrbord side med kjøll og delvis dekk og spant». Da kommisjonen kommer til Senja i slutten av juli for å befare vrakdeler lages det en ny og oppdatert liste over vrakdeler. På den lista mangler kjøllen. Mest sannsynlig er den forsvunnet under slepet, men den forsvinner også fra kommisjonens endelige rapport.

En del av kjølen; - det er voldsomt. Kjølen består av en laminert bjelke, 30x30 cm forsterke utvendig med stålplater på 12 mm tykkelse. Å bøye, knekke og så rive denne av krever enorme krefter.¹⁰

Så glem tanken om at radarantenna og livbåten hadde hatt ei reise sammen med lukekarm og startluftflaske festa til et hovedvrak. Rorhuset var fullstendig knust. Bjelkene inne under rorhuset var knekt og revet ut av skroget første dag. Livbåten som sto oppe på sida av rorhuset var knatra. Innredninga inne i rorhuset var slitt laus. Om det fantes et hovedvrak etter forlisdagen omfatta det ikke rorhuset og den skjøre radarantenna på toppen ville være det første som ble slått laus. Livbåten vet vi var knust første dagen.

Men kunne ikke radarantenna, deler av livbåten og lukekarmen har reist hver for seg ut til vestsida av Indre Vesterbåen og så lagt seg ned der skulder ved skulder?

Mellom fallene der kommisjonen hadde plassert forliset og der Bennex gjorde sine funn var det 6 km. Som sagt var det her ei vid havslette med mer 30 meters dyp hele vegen, men inn mot fallene var det dypere. Her gikk det ned til mer enn 100 meter. Så da skulle lukekarm og radarantenne sammen rutsje fra undervannskjærene hvor båten angivelig var blitt knust ned til 100 meters dyp og så klare å komme seg opp igjen derfra opp til 35 meters dybde? Og denne prestasjonen måtte i så falle være en slags synkronkravling, skulle de to høyst umake vrakdelen til slutt kunne legge seg til rette, side om side, på Indre Vesterbåen. Nei, det går ikke an. Æventyr!, ville han Karstein ha sagt. Strømmen virker ulikt inn på ulike gjenstander alt etter oppdrift og form. Er det stor forskjell på oppdrifta vil spredninga bli stor.

Kommisjonen konstaterte at den delen som ble funnet av Kliptind er preget av slitasje. Den har vært så lett og hatt en slik form at den har beveget seg langs havbunnen. Når Bennex-søket beveger seg fra dette området inn mot der lukekarmen lå gjør de først spredte funn. Omkring lukekarmen og styrhusfronten er det en opphopning av vrakdeler. «Legge merke til at alluminiumen her er langt mer grodd», noteres det i søksloggen. Organismer i havet har hatt tid til å feste seg og har ikke blitt slipt bort fordi delene har ligget i ro.

«Allerede 17. august 1979 kom det som burde ha vært et gjennombrudd», skriver Nordlys på lederplass 22. mai 2003 om Bennex-søket. De etterlatte «hadde bevist at båten umulig kunne ha blitt knust mot ei grunne, slik granskerne påsto».

Etter filmvisninga i Gryllefjord ble Sigmund Fredriksen spurt: «Forlanger dere nye undersøkelser av en kommisjon med ny sammensetning?»

- Hva vi videre skal gjøre i saken, er ikke bestemt ennå, men jeg tror at det er stor enighet om at vi skylder både våre omkomne fiskerkamerater og oss selv å lete videre etter mer overbevisende svar på gåten, svarte Fredriksen.

---

¹⁰ Fra beskrivelse av fartøyet i rapporten til kommisjon 2, side 18

